

Økt tilgang til forskningresultater

Prosjektrapport

Universitetsbiblioteket i Bergen

2010

Økt tilgang til forskningsresultater

OPPSUMMERING	3
KONKLUSJON	4
1 INNLEDNING	5
1.1 Mandat	5
1.2 Målsetning	5
1.3 Bakgrunn	6
2 ORGANISERING OG GJENNOMFØRING	7
2.1 Deltakere i piloten	7
2.2 Dokumentflyt	8
2.3 Administrative utfordringer	8
2.4 Teknisk løsning	9
3 RESULTATER	13
3.1 Statistikk	13
3.2 Tilbakemeldinger om pilotprosjektet	14
3.3 Tilbakemeldinger om egenarkivering og OA	15
3.4 Spørreundersøkelse	16
4 FORBEDRINGER, FEILKILDER OG VEIEN VIDERE	18
4.1 Veien videre	18

Oppsummering

Universitetsbiblioteket har gjennomført et pilotprosjekt om egenarkivering fra januar til juni 2010. Målet med prosjektet har vært å få forskere fra utvalgte fagmiljøer ved UiB til å levere inn fulltekst av sine vitenskapelige artikler via forskningsdokumentasjonssystemet Frida. De opplastede artiklene har så blitt lagret i lukket eller åpent arkiv, avhengig av opphavsrettslige problemstillinger. Hovedmålsetningen har vært å følge opp UiB sitt mandat på Open Access og bidra til å synliggjøre vitenskapelig arbeid fra UiB. Delmål har vært å kartlegge forskere sin holdning til egenarkivering og Open Access samt teste og videreutvikle tekniske løsninger. Responsen i forhold til tilbakemeldinger har generelt vært at dette er noe mange av forskerne ikke ønsker å bruke tid på og at de tolker mandatet fra UiB som et politisk mandat heller enn noe de føler de er oppfordret til å gjøre. De fleste er imidlertid åpne og positive til Open Access generelt, men under forutsetning av at det ikke skaper merarbeid eller influerer den akademiske friheten.

Resultatene i forhold til innleveringsaktivitet i løpet av prosjektperioden har vært relativt lav. Totalt ble det lastet opp 37 artikler som falt inn under piloten, mens potensialet var 607 artikler fra 2009 i tillegg til artikler fra 2010. Denne lave aktiviteten gjenspeiles i tilbakemeldingene fra instituttene og forskerne.

For Universitetsbiblioteket har prosjektet også vært en mulighet til å teste ut den tekniske og administrative løsningen i forhold til å jobbe med materiale som kommer fra Frida. Det er avdekket noen forbedringer som må gjøres både i Frida sitt brukergrensesnitt samt i det lukkede arkivet. Disse vil det bli jobbet med framover.

Konklusjon

Resultatene fra piloten viser at den administrative og tekniske løsningen vi har i dag oppfyller retningslinjene fra UiB sitt mandat, da UB nå har et mottaksapparat for innleverte vitenskapelige publikasjoner for lagring i et lukket arkiv og tilgjengeliggjøring i BORA dersom utgiver tillater det. Imidlertid krever løsningen fremdeles så mye manuelt arbeid i forhold til kvalitetssikring, rettighetsklarering og saksbehandling at UB med dagens ressurser ikke har mulighet til å drive aktiv formidling av løsningen overfor hele UiB. Fram til en bedre løsning er på plass ser UB det som realistisk å informere om muligheten til vitenskapelig ansatte ved UiB og ta i mot det som kommer inn, men ikke å sette i gang større kampanjer for å få inn publikasjoner.

Tilbakemeldingene fra forskerne viser at selv om mange er generelt positive til Open Access har de ikke motivasjon, tid eller ser nytten av å levere inn artiklene sine til UiB for egenarkivering. Mandatet fra UiB er lite viktig for mange av forskerne slik vi tolker tilbakemeldingene. Denne holdningen gjenspeiler seg også i den lave aktiviteten i forhold til å laste opp artikler i løpet av prosjektperioden.

Skal UB kunne arbeide aktivt med å oppfordre til økt innlevering bør det først lages en ny og bedre teknisk og administrativ integrasjon med det nye nasjonale forskningsdokumentasjonssystemet, Cristin. UB vil jobbe videre sammen med andre utdanningsinstitusjoner i Norge for å forbedre kvaliteten på den totale innleveringsløsningen denne piloten omfatter.

For å oppnå økt tilgang til forskningsresultater er publisering i Open Access-tidsskrifter et alternativ til egenarkivering. Dette er noe UB også vil arbeide med framover, blant annet er UB en del av et pilotprosjekt om Open Access-publisering i Springer-tidsskrifter¹.

¹ <http://www.uib.no/ub/nyheter/2010/07/pilotprosjekt-open-access-publisering>

1 Innledning

1.1 Mandat

Den 30.04.09 vedtok Universitetsstyret en policy for økt tilgang til forskningsresultater ved Universitetet i Bergen (UiB)². I vedtaket står det at UiB har som mål at resultatene av forskning ved institusjonen skal være offentlig tilgjengelig gjennom åpne, elektroniske arkiv for fagfellevurderte tidsskriftsartikler. Dette skal i første omgang oppnås ved at forskere oppmuntres til å levere inn vitenskapelige publikasjoner i fulltekst fra og med 2010.

Versjonen som tilgjengeliggjøres bør være lik den publiserte versjonen. Målet er å gjøre en versjon av artikkelen åpent tilgjengelig i Bergen Open Research Archive (BORA) etter samtykke fra utgiver og forfatter. Universitetsbiblioteket (UB) er gitt ansvar for informasjons- og tilretteleggingsarbeid overfor fagmiljø når det gjelder egenarkivering³.

1.2 Målsetning

Det overordnede målet for prosjektet har vært å gjøre resultater fra UiBs forskning offentlig tilgjengelig og på denne måten bidra til økt synlighet av UiB.

Delmål:

- Etablere gode tekniske løsninger og rutiner for arbeidsflyt slik at innlevering og egenarkivering av den vitenskapelige produksjonen ved UiB kan gjennomføres på en tilfredsstillende måte for både forskere og UB.
- Automatisere så mange prosesser som mulig siden antallet dokumenter, og dermed arbeidsmengde, sannsynligvis vil øke som en følge av vedtaket.
- Skaffe erfaringer i forhold til forskernes holdninger til egenarkivering.

² Styresak 08/39: Økt tilgang til norske forskningsresultater fra UiB: <http://www.uib.no/filearchive/2009-039.pdf>

³ Egenarkivering vil si å gjøre en kopi av en formelt publisert artikkel tilgjengelig i et åpent digitalt publiseringsarkiv som BORA, DUO eller Munin: <http://www.ub.uit.no/wiki/openaccess/index.php/Hovedside>

1.3 Bakgrunn

Egenarkivering og Open Access er sentrale tendenser nasjonalt og internasjonalt. Dette viser seg både hos finansieringsinstitusjoner og i universitets- og høgskolesektoren. Internasjonalt har f. eks EUs 7. rammeprogram for forskning en pilot knyttet til Open Access, der finansieringsmottakerne i utvalgte fagområder får støtte mot at de må gjøre sitt beste for å gi åpen tilgang til sine fagfelleverderte artikler 6-12 måneder etter publisering. Ca. 20 % av det 7. rammeprogrammets budsjett blir delt ut på disse vilkårene⁴.

Nasjonalt har Forskningsrådet utarbeidet egne prinsipper for åpen tilgang til vitenskapelig produksjon⁵. I disse står det: "Forskningsrådet vil derfor stille krav om at fagfelleverderte vitenskapelige artikler som bygger på forskning helt eller delvis finansiert av Forskningsrådet skal egenarkiveres i egnede arkiv der hvor slike finnes. Krav om slik arkivering må likevel ikke komme i konflikt med forfatters akademiske og juridiske rettigheter."

En arbeidsgruppe oppnevnt av Universitets- og høgskolerådets forskningsutvalg avga i januar 2009 rapporten *Økt tilgang til norske forskningsresultater*⁶. Her ser de på hvordan mest mulig av den offentlig finansierte forskningen i Norge kan gjøres tilgjengelig for alle. De skriver blant annet: "God infrastruktur handler om tilrettelagte arkiver som er enkle i bruk. Det er en stor fordel om fulltekstarkivet er direkte koplet til forskningsdokumentasjonssystemet." (s. 4). Dette går inn i kjernen til UBs pilotprosjekt, da prosjektet blant annet handler om å teknisk knytte sammen Frida og BORA for automatisk overføring mellom disse.

Det er andre utdanningsinstitusjoner i Norge som også arbeider med import fra Frida til sitt eget institusjonelle arkiv. Blant annet Universitetet i Oslo (UiO) importerer fulltekstdokumenter fra Frida til deres åpne, institusjonelle arkiv DUO. Innleveringen er frivillig, og ordningen er ikke mye brukt. Erfaring UiO har gjort er at det ofte er den publiserte versjonen av dokumenter som leveres, og at denne i mange tilfeller ikke kan legges ut. De få, etablerte brukerne er fornøyde med ordningen⁷. Også NTNU, Høgskolen i Oslo og Universitetet i Tromsø har mulighet for opplasting i Frida for overføring til deres respektive arkiv⁸.

⁴ <http://ec.europa.eu/research/science-society/index.cfm?fuseaction=public.topic&id=1680>

⁵ <http://www.forskningsradet.no/no/Artikkel/Forskningsradets+prinsipper+for+apen+tilgang+til+vitenskapelig+publisering/1238627853241>

⁶ http://www.uhr.no/documents/Rapport_fra_Open_Access_arbeidsgruppe.pdf

⁷ E-postkorrespondanse med Stine-Marie Barsjø, DUO.

⁸ Norsk vitenskapsindeks (s. 25): <http://www.regjeringen.no/upload/KD/NVI%20kravspesifikasjon.pdf>

2 Organisering og gjennomføring

Pilotprosjektet ble gjennomført fra januar til juni 2010, og hadde en arbeidsgruppe bestående av:

Anne Gams Steine Asserson (Frida)

Ingrid Cutler (BORA/Rettighetsklarering)

Irene Eikefjord (BORA/Lukket arkiv)

Monica Roos (BORA/Teknisk løsning)

Monica Roos var koordinator for prosjektet og Irene Eikefjord sekretær. Anne G. S. Asserson og Ingrid Culter var ansvarlige for henholdsvis Frida (innlevering med mer) og BORA (rettighetsklarering med mer). Tor Øyvind Fosse (Frida) og Heidi Hofstad (BIBSYS/BORA) bisto også prosjektet. I tillegg var fagreferentene Hege Folkestad og Ingunn Rødland fra Bibliotek for realfag og Sverre Sivertsen fra Bibliotek for medisin og odontologiske fag involvert i prosjektet med registrering/rettighetsklarering innenfor sine fagområder.

2.1 Deltakere i piloten

Instituttene/fagmiljøene som var inkludert i piloten var:

Institutt for fysikk og teknologi

Institutt for biologi (Akvakultur og Mikrobiologi)

Institutt for samfunnsmedisinske fag

Institutt for økonomi

Institutt for informasjons- og medievitenskap

Senter for middelalderstudier

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religion

Det har blitt holdt to møter med representanter fra pilotinstituttene. Det første i oppstartsfasen og det andre midtveis i prosjektet. Det var også planlagt et avslutningsmøte, men dette ble avlyst grunnet lite opplastingsaktivitet siden midtveismøtet. Møtene har blitt brukt til å gi informasjon til instituttene samt på tilbakemeldinger og spørsmål til prosjektet. Disse møtene har vært konstruktive og nyttige i arbeid med å kartlegge holdninger rundt egenarkivering og Open Access.

2.2 Dokumentflyt

De vitenskapelig ansatte ved pilotinstituttene ble bedt om å laste opp en fulltekstversjon av sine vitenskapelige publikasjoner fra 2009 og 2010 i Frida. Det var mulig å laste opp fulltekst samtidig som man registrerte artikkelen første gang, eller å laste den opp i ettertid. Artiklene ble import til det lukkede arkivet ved UB. Ansatte ved UB rettighetsklarerte artiklene for å se om utgiver tillot egenarkivering, og i de tilfellene utgiver gjorde det ble disse overført til BORA. Dersom utgiver ikke tillot dette forble artiklene i det lukkede arkivet, og i begge tilfeller fikk forfatteren tilbakemelding om artikkelens status og utgivers policy. Ofte tillot utgiver egenarkivering av en annen versjon enn den som var lastet opp (som oftest var publisert versjon lastet opp og utgiver tillot kun egenarkivering av akseptert versjon), og forfatter fikk da tilbud om å laste opp en ny versjon i Frida.

2.3 Administrative utfordringer

Teknisk er løsningen som finnes i dag ikke god nok da den ikke dekker behovene til verken Frida, arkivene eller institusjonen. I dag dekkes primærbehovene, som er å laste opp fulltekster sammen med registreringen i Frida og overføre metadata og fulltekst til et lukket og et åpent arkiv. Det ligger imidlertid ingen løsninger på større administrative utfordringer i dagens løsning.

- Det blir ikke generert noen form for kontrakt når forfatter krysser av for publisering i Frida sitt grensesnitt. Det gjør det vanskelig å vite hvem som har lastet opp en fulltekst og dermed faktisk sagt ja til fulltekstarkivering.
- Det kunne være ønskelig med overføring av flere metadata. Det følger ikke med e-post eller annen kontaktinformasjon med dataene som kommer fra Frida, noe som fører til merarbeid da denne informasjonen må letes opp manuelt. Det kunne også vært med metadata om for eksempel finansieringsinstitusjoner, som ville vært en hjelp i forhold til rettighetsklareringen.
- Det er ikke mulig å kommunisere innenfor systemet. Det vil si at det ikke er mulig for arkivet å nå en forfatter eller superbruker av Frida uten å gå via e-post, telefon eller andre kommunikasjonskanaler som ligger utenfor systemet. Det kunne være ønskelig med en mulighet for kommunikasjon mellom brukerne i stede for kun en overføring av metadata og fulltekst fra en plattform til en annen.
- Klarering av opphavsrett burde kunne gjøres på en enklere måte. En sterkere knytning mellom Sherpa/RoMEO basen og innleveringsgrensesnittet i Frida hadde vært en fordel for forfatter. I tillegg hadde det vært ønskelig med tilgang til

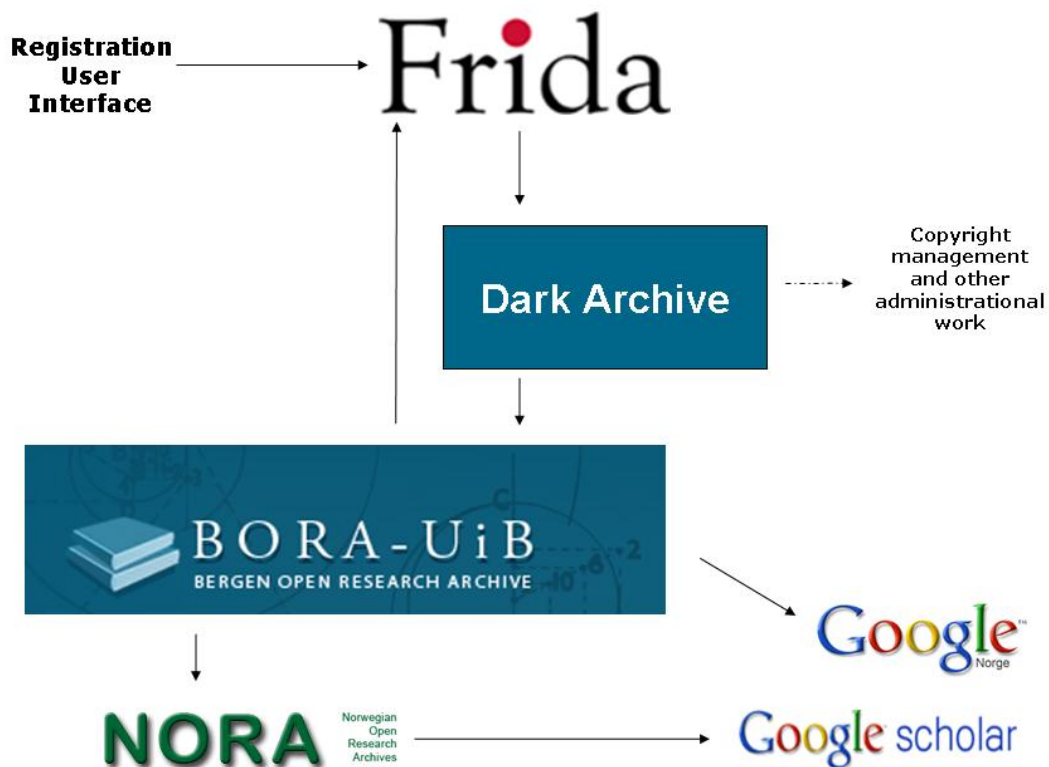
Økt tilgang til forskningsresultater

standardmaler for brev til forlag, adresser, kontakter og annen informasjon om forlag som kunne brukes i den lokale opphavsrettsjobben. En bedre integrasjon mellom systemene ville gitt alle brukere, både forskere og administratorer ved arkivet, en mulighet til å jobbe mer effektivt med dette materialet.

2.4 Teknisk løsning

For å kunne møte UiB sin policy har Universitetsbiblioteket utviklet en teknisk løsning som kan håndtere dokumentflyten fra innleveringen i Frida og til åpen arkivering i BORA.

Dokumentflyten er skissert i figur 2. Testing av den tekniske løsningen har vært en viktig del av prosjektet.

Figur 1: Dokumentflyt/dataflyt fra Frida til BORA

Den tekniske plattformen som BORA er bygget på heter DSpace⁹[8], og er en plattform de fleste institusjonelle arkiv i Norge er bygget på. Frida¹⁰ er også brukt hos de største høyere utdanningsinstitusjonene i Norge, og derfor var det allerede laget en overføringsfunksjonalitet mellom disse to plattformene. Denne ble i utgangspunktet utviklet ved Universitetet i Tromsø.

⁹ Hjemmesiden til DSpace: <http://www.dspace.org/>

¹⁰ <http://wo.uio.no/as/WebObjects/frida.woa/wo/0.0.29.2>

Økt tilgang til forskningsresultater

Universitetsbiblioteket i Bergen har imidlertid omskrevet koden slik at den nå er i samme språk som DSpace (Java) samt har en del utvidede funksjonaliteter for bedre å kunne møte administrative og tekniske behov. En av tilpasningene vi har gjort lokalt er opprettelsen av et lukket arkiv, også dette i DSpace, som ligger som en "buffer" mellom Frida og BORA. Her skal alt materiale, enten det kan legges åpent i BORA eller ikke, lagres. Dette arkivet ble opprettet for å møte mandatet fra UiB. Det er også gjort tilpasninger til Frida sitt brukergrensesnitt både lokalt og nasjonalt.

Den tekniske løsningen har som mål å lage en sømløs dokumentflyt fra Frida til BORA. Bruker skal kunne logge seg på i Frida, og levere inn en eller flere dokument samtidig som de registrerer bibliografiske data om sine publikasjoner i Frida. På denne måten blir det minimalt med ekstra arbeid eller dobbeltregistrering for forfatteren. Den eller de dokumentene forfatteren leverer inn blir så sendt til det lukkede arkivet for lagring. Mens dokumentet ligger lagret i det lukkede arkivet utføres opphavsrettklarering og andre administrative oppgaver. Dersom dokumentet kan lagres åpent i BORA blir det overført.

Frida-importfunksjonen lar arkivet kontakte Frida sin OAI-PMH feed. Her henter den metadata (bibliografiske data) og fullteksten som er lastet opp gjennom Frida sitt grensesnitt. Importfunksjonen lager en DSpace item, eller post, for hver post den henter fra Frida, og gjør en konvertering av metadata. Fridas metadataspråk CERIF blir omgjort til Dublin Core, som er standard metadataspråk i DSpace. Fullteksten blir lastet ned slik at den kan knyttes til DSpace sitt item. Når dette er gjort blir hele itemet lastet over i det lukkede arkivet for lagring. Dataene som hentes fra Frida er offentlig tilgjengelig fra dette XML skjemaet:

<http://wo.uio.no/as/WebObjects/frida.woa/wa/oai?verb=ListRecords&metadataPrefix=frida&from=2007-01-01&set=UIB>

2.4.1 Tekniske utfordringer

Underveis i piloten har et av delmålene vært å teste den tekniske løsningen. Det er funnet noen feil og mangler som er rettet opp underveis, men det gjenstår fortsatt en del arbeid. Et av hovedfokusene her vil være å forbedre innleveringsgrensesnittet i Frida. Et annet hovedfokus er å samarbeide med Frida for at de skal dele flere data med arkivene. Dette er nødvendig for å løse en del administrative utfordringer med den tekniske løsningen slik den fungerer i dag.

Det er en del grunnleggende problemer med Frida sitt brukergrensesnitt samt hvilke data de

Økt tilgang til forskningsresultater

deler og hvordan disse deles. Dette er noe Frida jobber med å løse på nasjonalt nivå i samarbeid med arkivene. Fra 2011 skal alle forskningsutførende institusjoner bruke samme forskningsdokumentasjonssystem. Dette skal bygge på Frida og har fått navnet CRISTIN (Current Research Information system in Norway), og vi håper noen av problemene vi har identifisert i løpet av denne piloten vil bli løst i det nye fellessystemet.

Problemene med dagens løsning skaper vanskeligheter på flere nivå:

- Et problem ved importen fra Frida er at metadataene vi høster via OAI-PMH ikke gir nok informasjon angående fullteksten. Det meste av metadataene beskriver altså de bibliografiske dataene tilhørende den aktuelle posten, og ikke fullteksten. Dette gir oss en del praktiske problemer. I de tilfellene hvor fullteksten blir lastet opp uavhengig av selve registreringen av bibliografiske data, vet vi ikke hvem som har lastet opp artikkelen og godtatt kontrakten, da det er teknisk mulig for andre enn forfatter å laste opp artikler. For artikler med flere forfattere vet vi heller ikke hvem av forfatterne som har lastet opp artikkelen og som det derfor er naturlig at vi henvender oss til. Dette er meldt inn som et problem til Frida, og Frida har besluttet å endre sin eksport til også å inkludere informasjon om hvem som har lastet opp fullteksten. Denne endringen er ikke god nok som varig løsning siden vi ikke får tilgang til selve kontrakten, men er en forbedring på kort sikt.
- Et annet problem er Frida sitt brukergrensesnitt ved opplasting av fulltekst. Avkrysningsalternativene er felles for alle institusjonene tilknyttet Frida, og dermed vanskelige å få endret. I vårt tilfelle ble det andre avhakingsalternativet direkte feil, da en viktig del av prosjektet har vært at forskerne kan overlate til UB å kontrollere opphavsrettighetene overfor utgiverne (se figur 3).
- Det er også har også vært et problem i prosjektet vårt at hele kontrakten i Frida kun omhandler fulltekstarkivering av dokumentet. Mandatet til UiB inkluderer også lukket arkivering, dvs. at forfatter skal kunne laste opp en artikkel for lukket arkivering, og ikke for fulltekstarkivering i det åpne arkivet. Med brukergrensesnittet til Frida slik det er i dag er ikke dette et valg forfatter kan ta.

Økt tilgang til forskningsresultater

Jeg ønsker å arkivere dette dokumentet i fulltekst i mitt institusjonelle arkiv. Kontrollpunkter:

- Jeg har mine medforfatteres samtykke til arkivering av fulltekst.
- Forlaget godkjenner egenarkivering/Jeg har innhentet tillatelse fra forlaget.
- Jeg samtykker i [avtalen om publisering](#) som gjelder for **Universitetet i Bergen**

Lever dokumentet i pdf-format. Angi her hvilken versjon du leverer.

Innsendt manus/preprint Akseptert fagfelleevaluering/postprint Forlagets publiserte versjon

Figur 2: Innleveringsgrensesnitt i Frida

2.4.2 Videre utvikling

I tillegg til utviklingen i Frida planlegges et videre steg i utviklingen av DSpace ved UB. Det som vil gjøres her er å tilrettelegge for en automatisk overføring fra det lukkede arkivet til BORA. I dag må dette gjøres av teknisk personale, men vi ønsker at administratorer av BORA skal kunne gjøre dette selv fra det administrative grensesnittet i arkivet. Det er derfor under utvikling en funksjon som skal gi oss denne muligheten i form av en knapp som blir tilknyttet hvert Dspace item i det lukkede arkivet, og som da sender itemet til sin rette samling i det åpne arkivet. Det vil også bli jobbet videre med kvalitetssikring av metadata.

3 Resultater

3.1 Statistikk

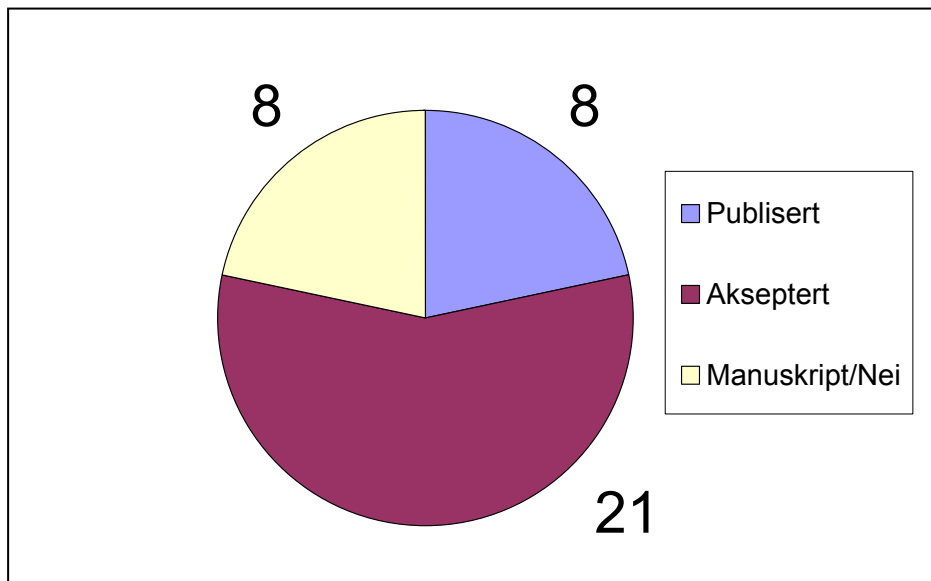
Det har blitt lastet opp et beskjedent antall artikler i løpet av pilotperioden. Tall fra Frida viser at pilotinstituttene publiserte 607 vitenskapelige artikler i 2009. Dette er artikler hvor en eller flere av forfatterne er ansatte ved UiB:

Institutt:	Artikler publisert i 2009:
Samfunnsmedisin	201
Biologi	169
Fysikk og teknologi	140
AHKR	36
Infomedia	27
Økonomi	20
CMS	14
Totalt:	607

Tabell 1: Antall vitenskapelige artikler publisert i 2009. Tall hentet fra Frida

I løpet av pilotperioden ble det lastet opp 37 artikler som var definert innenfor piloten (vitenskapelige artikler fra pilotinstituttene publisert i 2009 eller 2010). Åtte av disse artiklene kunne gjøres tilgjengelig i BORA i publisert versjon (en av dem først etter fire år), og fire av disse var publisert i Open Access-tidskrifter. I to av tilfellene hadde forfatter(ne) selv betalt for at artikkelen skulle være Open Access. 21 artikler kunne egenarkiveres i akseptert versjon, mens åtte av artiklene kunne egenarkiveres i manuskriptversjon (før fagfelle vurdering) eller ikke i det hele tatt.

Økt tilgang til forskningsresultater

Figur 3: Fordelingen mellom artiklernes egenarkiveringspolicy

Alt i alt har det vært lav aktivitet blant forskere når det gjelder opplasting av dokument i Frida. Tilbakemeldingene gir en oppsummering av årsaker til den lave aktiviteten, og faktorer som informasjon, oppfølging og kort prosjektperiode kan også ha spilt en rolle.

3.2 Tilbakemeldinger om pilotprosjektet

Gjennom møtene med pilotinstituttene har det kommet mange tilbakemeldinger både på egenarkivering generelt og pilotprosjektet spesielt. Tilbakemeldingene har vist at det er ulike meninger og problemstillinger hos de sju pilotinstituttene, noe som ikke var uventet da disse instituttene var valgt nettopp for å gi spredning i fagtradisjon, publiseringskanaler og innstilling til egenarkivering.

- Det har blitt meldt om at det er lite respons på dette prosjektet blant mange av forskerne, og at de har vært lite motivert til å være med. En sentral faktor som alle fakultetene trekker frem er mangel på tid. De vitenskapelige ansatte har lite tid, og mange ønsker ikke å prioritere dette.
- Forskere ser ikke hvorfor dette er noe de bør eller må gjøre. Mange ser på mandatet fra UiB som politikk og ikke et vedtak de må følge eller som er viktig for UiB. Flere gav tilbakemelding om at arkivering må bli obligatorisk i den grad det er mulig, og må være en del av arbeidskontrakten med UiB dersom dette er noe som forventes av forskeren.

Økt tilgang til forskningsresultater

- Det har vært positive kommentarer om fordelene ved å få samlet publiserte artikler i fulltekst i det lukkede arkivet.
- For noen av de involverte fagmiljøene er mange medforfattere på artiklene en faktor som gir færre opplastede artikler. Det er definert som forfatters ansvar å spørre sine medforfattere om tillatelse til at artikkelen kan gjøres tilgjengelig i BORA, og dette er et problem i tilfeller med mange medforfattere. Det tar mye tid å spørre alle, og mange forskere gav uttrykk for at det ikke var aktuelt for dem å bruke tid på dette. Et forslag som kom opp var at det vil være mye lettere dersom man har egenarkivering i tankene allerede når man arbeider med en artikkel, og at arbeidet med å innhente tillatelse fra medforfattere vil være mye enklere dersom det blir gjort som en del av arbeidsprosessen.
- I tilfeller der forfattere fra UiB har bidratt som en av mange forfattere, er det mange som ikke ønsker å tilgjengeliggjøre artiklene i BORA fordi de synes deres eget bidrag er en for liten del av helheten til å utgi det som UiBs forskning. Et institutt bestemte at de kun skulle laste opp artikler hvor ansatte ved deres institutt var førsteforfatter. Mange av pilotinstituttene har fått førsteforfattere i det tidsrommet som omfattes av piloten.
- En del av artiklene som var definert innenfor piloten var skrevet av PhD-kandidater som nå er ferdige med sin doktorgrad og ikke lenger er ansatte ved UiB. Disse artiklene fikk man da ikke lastet opp.
- Noen forskere gav tilbakemelding om at det var teknisk lett å laste opp fullteksten i Frida, men at det var merkelig at Fridas grensesnitt tvang dem til å oppgi at de hadde utgivers tillatelse selv om dette ikke var tilfelle.

3.3 Tilbakemeldinger om egenarkivering og OA

I tillegg til tilbakemeldingene om prosjektet og prosjektets gjennomføring har det også vært viktig å få tilbakemelding om Open Access generelt. Vi har fått tilbakemeldinger på dette i løpet av prosjektet, og samtidig har det vært gjennomført en spørreundersøkelse blant forskere og PhD-kandidater ved de deltagende instituttene (se kapittel 3.4).

De fleste forskere er positive til ideen om Open Access, men en del synes egenarkivering i BORA er en dårlig løsning av flere grunner:

- Mange lurer på hvorfor de skal legge ut ting som allerede ligger tilgjengelig på nettet.

Økt tilgang til forskningsresultater

- Mange ønsker ikke å tilgjengeliggjøre den aksepterte versjonen, som er den versjonen vi oftest får lov av utgiverne til å egenarkivere. Forskerne ønsker kun å tilgjengeliggjøre den publiserte versjonen av artikkelen.
- De lurer på hvem de skal de tilgjengeliggjøre for. Forlagene har ofte spesialavtaler med utviklingsland, slik at de kan få tilgang til artiklene selv om de ikke har midler til å kjøpe dem.
- Når det er frivillig med egenarkivering, slik som ved UiB, er det for få som velger å gjøre publikasjonene sine åpne. På denne måten er Open Access poengløst da det er så lite av den totale forskningen som blir tilgjengelig. Flere mener derfor at tilgjengeliggjøring må være noe som pålegges fra institusjonen, og ikke er frivillig for hver og en forsker eller PhD-student.
- Noen betaler allerede ekstra for å gjøre artikkelen sin OA, dette viser at mange forskere har vilje til å publisere via åpne kanaler og at de syns dette er viktig for å gjøre forskningen sin tilgjengelig.

3.4 Spørreundersøkelse

Samtidig med at Universitetsbiblioteket har gjennomført pilotprosjektet har en masterstudent ved International Master in Digital Library Learning (DILL) ved Høgskolen i Oslo, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag, gjort en spørreundersøkelse blant forskere ved de sju pilotinstituttene som en del av hennes masteroppgave¹¹. Masterstudenten heter Barulagayne Hulela og er fra Botswana, og har i sin oppgave hatt fokus på forskeres holdning til egenarkivering.

Det var 50 vitenskapelig ansatte som besvarte spørreskjemaet. Dette gir en relativ lav svarprosent, men det er likevel nok til at man kan se tendenser i materialet. To av de 50 respondentene hadde ikke egenarkivert materiale før, mens 48 hadde egenarkivert ulike steder. Størst prosentandel hadde egenarkivert på instituttets og egne nettsider, mens 19 av respondentene oppga at de hadde egenarkivert i BORA. 41 av respondentene kjente til BORA, men det var likevel bare 21 av dem som sa at de kom til å egenarkivere i BORA i fremtiden. 7 personer sa de ikke kom til å gjøre det, mens 22 stk var usikre.

Respondentene ble bedt om å rangere ulike utsagn om egenarkivering, og ut fra dette beregnet Hulela en oversikt over faktorer som påvirker egenarkivering. Den viktigste faktoren

¹¹ Hulela B. Scholars and Institutional Repositories: Perceptions of Academic Authors towards Self - Archiving their Scholarly Works in the Bergen Open Research Archive [masteroppgave]. Oslo: Oslo University College; 2010.

Økt tilgang til forskningsresultater

for å egenarkivere er i følge dette materialet synlighet (publicity): at materialet blir lest av flere og potensielt får høyere innflytelse. Etter synlighet kommer pålitelighet (trustworthiness), altruisme og profesjonell anerkjennelse. Faktorene som hadde minst å si for disse respondentene var akademisk belønning (forfremmelse og bevilgninger) og påvirkning fra andre (medforfattere, finansieringsinstitusjoner og UiB/instituttet).

Respondentene som ville egenarkivere i BORA i fremtiden og de som var usikre ble spurt om hvilke motivasjonsfaktorer de la til grunn for egenarkivering. Den viktigste faktoren her var å gi andre tilgang til eget arbeid, da de selv hadde dratt nytte av andres forskning. Den nest viktigste motivasjonsfaktoren var at BORA ville bevare og sikre materialet.

Samtidig ble de som ikke ville egenarkivere i BORA og de usikre spurt om grunner til at de ikke ønsket å gjøre dette. De viktigste grunnene her var redsel for å bryte utgiverens retningslinjer for opphavsrett og at egenarkivering tok ekstra tid.

4 Forbedringer, feilkilder og veien videre

I løpet av prosjektperioden har det kommet inn lite materiale fra Frida, og dette kan, i tillegg til innholdet i tilbakemeldinger fra forskere, være en pekepinn på at noe kunne vært gjort annerledes med prosjektet fra starten. Noen deler av prosjektet som kanskje kunne vært gjort annerledes er:

- Prosjektperioden kunne vært lengre. Dette ville kanskje gitt flere forskere mulighet til å finne tid til opplasting av dokumenter. Blant annet ville tiden rundt innrapportering til Frida muligens vært et godt tidspunkt å dekke under en slik pilot.
- For å få inn mer materiale kunne tidsperioden for materiale økes til også å gjelde 2008.
- Den tekniske løsningen kunne vært helt ferdig. Dette ville imidlertid hatt den konsekvensen at piloten hadde måttet utsettes en god stund, da mye av det tekniske også ligger hos Frida nasjonalt. I tillegg tar utvikling av DSpace-funksjoner tid da mye må utvikles selv, med begrensede ressurser. Dette er en vanlig problemstilling når man jobber med åpen programvare.

4.1 Veien videre

Tilbakemeldingene fra forskerne viser at entusiasmen og engasjementet for mandatet fra UiB ikke er veldig stort slik det er i dag. Arbeidet har også vist oss at den tekniske løsningen ikke dekker de behovene forskerne, Frida eller BORA har til å gjøre data og informasjonsstrømmen sømløs og gi oss det grunnlaget vi behøver i forhold til hvordan vi mener universitetsbiblioteket, men også nasjonale krefter bør jobbe med Open Access framover. Noen hovedområder vi vil jobbe videre med både nasjonalt og institusjonelt er:

- Nasjonale lisenser med utgivere. Det bør inngås lisenser med forlagene på nasjonalt nivå for på denne måten å spare institusjonene for store, u håndterlige mengder rettighetsklarering.

Økt tilgang til forskningsresultater

- Ansettelseskontrakter som inkluderer egenarkivering med forskere og PhD-kandidater på nasjonalt eller institusjonelt nivå. Dette ville gitt muligheter man ikke har i dag.
- Øke forskernes motivasjon for egenarkivering.
- Stimulere til økt publisering i åpne tidsskrifter.
- Jobbe med å få en bedre nasjonal teknisk løsning enn det vi har i dag.